

УДК 336.7:001.8

Батрак О. В., к. е. н.

Київський національний університет технологій та дизайну

РОЗВИТОК ЕКОСИСТЕМИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ НА БАЗІ ВІДКРИТИХ ДАНИХ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Технології штучного інтелекту (ШІ) та аналітика великих даних ключовими чинниками цифрової трансформації ринку фінансових послуг, зумовлюючи перехід від традиційної моделі надання фінансових послуг до моделі фінансової екосистеми, яка інтегрує різноманітних учасників фінансового ринку в єдине цифрове середовище через уніфіковані цифрові платформи та стандартизовані інтерфейси обміну даними (API).

Визначальним чинником формування фінансової екосистеми є активне впровадження інноваційних технологій. За даними [1], упродовж останнього десятиліття обсяги інвестицій у їхню розробку та інтеграцію у фінансовому секторі демонструють сталу позитивну динаміку. Найбільші інвестиційні потоки зосереджені у Північній Америці (понад €12 млрд) та Азії (понад €6,5 млрд), тоді як у Європі цей показник становить менше ніж €3,5 млрд. Така різниця пояснюється домінуванням великих технологічних компаній США та країн Азії, які мають розвинену інфраструктуру та великі обсяги даних для розвитку рішень на основі ШІ.

В Україні застосування інноваційних технологій у фінансовому секторі стало результатом як глобальних трендів, так і внутрішніх чинників, зокрема наслідків пандемії COVID-19 та війни, державної політики підтримки цифровізації, наявності кваліфікованих ІТ-фахівців та розвиненої цифрової інфраструктури [4, 5]. Водночас упровадження ШІ в Україні супроводжується низкою викликів, серед яких – законодавча невизначеність (гармонізація з нормами ЄС триває), соціальні та етичні питання, а також ризики помилок та загрози кібербезпеці. Попри це, прогнози свідчать про стійке зростання ринку ШІ у фінансовому секторі України, що цілком відповідає глобальним тенденціям [4, 5].

Така інтенсивність впровадження зумовлена насамперед тим, що використання технологій ШІ забезпечує значне підвищення ефективності бізнес-процесів, зниження операційних витрат, оптимізацію процесів прийняття управлінських рішень та розширення фінансової інклюзії. Це, своєю чергою, сприяє створенню нових фінансових продуктів та сервісів, які відповідають індивідуалізованим потребам клієнтів та підвищують їх доступність.

Згідно з концептуальною моделлю [1], ці технології охоплюють усі етапи створення та надання фінансових послуг – у фронт-офісі (чат-боти, асистенти, автентифікація та біометрія), мідл-офісі (протидія шахрайству та управління ризиками, KYC /AML, протидія відмиванню грошей), бек-офісі (внутрішні операційні процеси). На поточному етапі основні напрями практичного використання ШІ у бізнес-процесах фінансових установ включають:

- побудову прогностичних моделей для оцінювання ризиків з урахуванням широкого спектра внутрішніх та зовнішніх факторів;

- удосконалення процесів оцінки кредитоспроможності позичальників та прийняття кредитних рішень, зокрема для клієнтів та сегментів, де традиційні підходи є обмеженими;
- виявлення шахрайств через моніторинг транзакцій у режимі реального часу на основі великих масивів даних, що дозволяє своєчасно запобігати незаконним операціям;
- автоматизацію процесів ідентифікації та перевірки клієнтів, виявлення підозрілих фінансових операцій та підвищення ефективності дотримання регуляторних вимог в рамках KYC / AML-процедур;
- роботизацію бізнес-процесів, включно з обробкою платежів, підготовкою фінансової звітності та веденням обліку;
- аналітику та прогнозування фінансових показників, поведінки клієнтів та розвитку ринків на основі структурованих і неструктурованих даних.

У сфері взаємодії з клієнтами важливого значення набувають чат-боти, інтелектуальні віртуальні асистенти та роботи-консультанти, які автоматизують комунікацію та забезпечують персоналізацію фінансових продуктів та послуг. Це особливо актуально для роздрібного банкінгу, страхування та управління активами, де якість взаємодії з клієнтами безпосередньо впливає на конкурентоспроможність фінансових установ.

Трансформація фінансового сектору передбачає активне використання відкритих даних, що реалізується через три взаємопов'язані концепції:

1) відкриті дані – це концепція вільного доступу до неособистої, загальнодоступної інформації у форматі, який забезпечує зручність використання, повторного застосування та поширення. Ці дані публікуються державними органами, бізнесом та громадськими організаціями у стандартизованих форматах, що сприяє прозорості, ефективності управління та розвитку інноваційних цифрових сервісів [2]. Вони є фундаментом цифрової економіки та базовим рівнем відкритості фінансової екосистеми;

2) відкритий банкінг – це концепція, що передбачає безпечний та структурований обмін даними між надавачами платіжних послуг та сторонніми сервісами через API за згодою користувача. Такий обмін дає змогу надавати послуги з отримання інформації про рахунки (баланси, історію операцій) та ініціювання платіжних операцій [3]. Формування регуляторного периметра відкритого банкінгу та його гармонізація з європейськими стандартами, а також впровадження ефективних технологічних рішень формують передумови для розвитку відкритих фінансів;

3) відкриті фінанси – це концепція, яка передбачає розширення принципів відкритого банкінгу на інші сегменти фінансового ринку з формуванням єдиної екосистеми персоналізованих фінансових рішень для споживачів.

Перетворення ринку фінансових послуг України в фінансову екосистему потребує гармонізації національного законодавства з європейськими нормами, впровадження сучасних систем кіберзахисту та систем виявлення загроз, що є критично важливими для збереження фінансової стабільності в умовах війни. Водночас розв'язання етичних питань, пов'язаних з прозорістю, відповідальністю та захистом даних, сприятиме підвищенню довіри користувачів до цифрових фінансових сервісів. У середньо- та довгостроковій перспективі ці заходи забезпечать розширення фінансової інклюзії,

підвищення доступності та якості фінансових послуг, а також зміцнення конкурентоспроможності українського фінансового сектора, що є ключовим фактором економічного зростання та стійкого розвитку країни у період відбудови після війни.

Список використаних джерел:

1. Fernández A. Artificial Intelligence in Financial Services. *Economic Bulletin*, Banco de España. 2019. № 2. URL: <https://ssrn.com/abstract=3366846> (дата звернення: 27.09.2025).
2. Janssen M., Charalabidis Y., Zuiderwijk, A. Open government data: A systematic literature review of empirical research. *Electronic Markets*. 2022. № 32(4). P. 2381–2404. <https://doi.org/10.1007/s12525-022-00582-8>.
3. Відкритий банкінг. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/open-banking> (дата звернення: 27.09.2025).
4. Драгін О. Довірити фінанси штучному інтелекту. Банки впроваджують ШІ в обслуговування клієнтів. *Forbes.ua*, 23 вересня 2025. URL: <https://forbes.ua/money/doviriti-finansi-shtuchnomu-intelektu-banki-vprovadzhuyut-shi-v-obslugovuvannya-klientiv-cio-sense-bank-oleksandr-dragin-pro-perevagi-ta-riziki-avtomatizatsii-23092025-32811> (дата звернення: 27.09.2025).
5. Правове регулювання штучного інтелекту в банківському секторі України : банківське та фінансове право. *Юридична газета*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/bankivske-ta-finansove-pravo/pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-v-bankivskomu-sektori-ukrayini.html> (дата звернення: 27.09.2025).